

УДК [340.12:347.965](477.83/.86)"178/191"(091)

ПРАВОВІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ АДВОКАТСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ У ГАЛИЧИНІ (1781–1918)

Максим Стригун

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. Університетська, 1, Львів, Україна, 79000,
e-mail: maxim.strigun@gmail.com
ORCID ID: 0009-0000-6799-7843*

Проаналізовано правові основи формування і функціонування адвокатського самоврядування у Галичині в складі Австрії та Австро-Угорщини, зокрема діяльність Львівської палати адвокатів (1781–1918 рр.). Зазначено, що у другій половині XVIII ст. під час реалізації політики «освіченого абсолютизму» в Австрійській імперії за імператриці Марії Терезії, а відтак її сина імператора Йосифа II було здійснено низку важливих державних реформ. Значної модернізації вимагав інститут адвокатури, зокрема необхідно було врегулювати положення щодо порядку набуття правового статусу адвоката, визначити організацію і діяльність адвокатури та здійснення адвокатської діяльності в Австрійській імперії. Формування інституту адвокатури, органів адвокатського самоврядування в Австрійській монархії відбувалося відповідно до європейських правових традицій, правових концепцій та законодавства про адвокатуру низки європейських держав. Згідно з австрійським законом про суд від 1 травня 1781 р. до особи, котра мала намір стати адвокатом, висувалися такі умови: наявність вищої юридичної освіти; ступінь доктора права; проходження практики в адвоката і складання іспитів.

Показано, що становлення та модернізація інституту адвокатури в Галичині в складі Австрійської імперії було пов'язано з реалізацією політики «освіченого абсолютизму» за імператриці Марії Терезії, а відтак її сина імператора Йосифа II. Внаслідок цієї політики було здійснено низку важливих державних реформ. Значної модернізації зазнав інститут адвокатури, зокрема було врегульовано положення щодо порядку набуття правового статусу адвоката, визначено організацію і діяльність адвокатури та здійснення адвокатської діяльності в Австрійській імперії. Значним позитивом був вплив на формування інституту адвокатури, органів адвокатського самоврядування в Австрійській монархії європейських правових традицій, правових концепцій та законодавства про адвокатуру низки європейських держав. Позитивні зміни в розвитку інституту адвокатури в Австрійській імперії відбулися після «Весни народів». Під впливом вимог прогресивних адвокатів та передової частини політиків австрійський парламент 16 серпня 1849 р. вперше прийняв спеціальний закон про адвокатів – Тимчасове положення про адвокатів «Ustawa prowizoryczna o Adwokatach». За своєю суттю цей закон регулював основні питання організації та діяльності адвокатури в Австрії. Важливим досягненням в організації і діяльності адвокатури в Галичині було надання права адвокатам на створення органів адвокатського самоврядування, зокрема 1862 р. створено Львівську палату адвокатів. Адвокати ставали представниками вільної незалежної професії, отримали свободу вибору і зміни місця перебування резиденції та ін. Надання самоврядних прав Галицьким адвокатам демократизувало їхню професійну діяльність, адвокатська діяльність стала незалежною, зокрема від судової влади, отримала широкі самоврядні повноваження і можливості здійснювати суворий корпоративний нагляд за порушення професійних обов'язків та за поведінкою, що ганьбила честь і гідність адвокатського стану. Завдяки ефективній діяльності Львівської та інших палат адвокатів як

органів адвокатського самоврядування у Галичині адвокати дотримувалися етичних стандартів та дисциплінованості, зокрема цінували професійну порядність; дотримувалися добросовісності; справедливості, чесності; були відданими справі; підтримували корпоративний дух професії та ін. Дотримуючись цих важливих етичних норм, українські адвокати користувалися заслуженим авторитетом, що дало їм довіру в українського населення Галичини, яке обирало їх послами (депутатами) австрійського парламенту, Галицького крайового сейму. Історичний досвід формування та функціонування адвокатського самоврядування у Галичині в складі Австрії та Австро-Угорщини, зокрема діяльності Львівської палати адвокатів (1868–1918 рр.). заслуговує і глибокого вивчення, і практичного використання у сучасній Україні.

Ключові слова: правові основи, адвокат, адвокатська діяльність, адвокатське самоврядування, Львівська палата адвокатів, Австрійська імперія, Галичина.

DOI: <http://dx.doi.org/10.30970/vla.2025.80.136>

У сучасних умовах адвокатура є одним з основних інститутів демократичного суспільства, оскільки виконує найважливішу громадянську функцію – захист прав та законних інтересів громадян і юридичних осіб. Адвокатура, як незалежна громадська організація, певною мірою покликана виконувати роль гаранта в дотриманні суб'єктивних прав громадян і організацій. У зв'язку з цим, сьогодні зростає науковий інтерес до проблем, пов'язаних із роллю та місцем адвокатури України в механізмі реалізації права на юридичну допомогу [1]. Прийнятий 5 липня 2012 р. Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» визначає правові засади організації і діяльності адвокатури та здійснення адвокатської діяльності в Україні. Позитивно, що цей закон готувався і ухвалювався з урахуванням європейських стандартів. Законом визначено, що адвокатура України є недержавним самоврядним інститутом, що забезпечує здійснення захисту, представництва та надання інших видів правової допомоги на професійній основі, а також самостійно вирішує питання своєї організації та діяльності. Саме з метою забезпечення належного здійснення адвокатської діяльності, дотримання гарантій адвокатської діяльності, захисту професійних прав адвокатів, забезпечення високого професійного рівня адвокатів та вирішення питань дисциплінарної відповідальності адвокатів в Україні діє адвокатське самоврядування [2].

У ст. 1 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» від 5 липня 2012 р. зазначається, що адвокатське самоврядування – це гарантоване державою право адвокатів самостійно вирішувати питання організації та діяльності адвокатури в порядку, встановленому вказаним законом. Адвокатське самоврядування ґрунтується на принципах виборності, гласності, обов'язковості для виконання адвокатами рішень органів адвокатського самоврядування, підзвітності, заборони втручання органів адвокатського самоврядування у професійну діяльність адвоката. Брати участь у роботі органів адвокатського самоврядування та бути обраними до їх складу можуть лише адвокати України. Згідно зі ст. 44 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» завданнями адвокатського самоврядування є: забезпечення незалежності адвокатів, захист від втручання у здійснення адвокатської діяльності; підтримання високого професійного рівня адвокатів; утворення та забезпечення діяльності кваліфікаційно-дисциплінарних комісій адвокатури; створення сприятливих умов для здійснення адвокатської діяльності; забезпечення відкритості інформації про адвокатуру та адвокатську діяльність; забезпечення ведення Єдиного реєстру адвокатів України; участь у формуванні Вищої ради

правосуддя у порядку, визначеному законом. Організаційними формами адвокатського самоврядування у сучасній Україні є конференція адвокатів регіону (Автономної Республіки Крим, області, міста Києва, міста Севастополя), рада адвокатів регіону (Автономної Республіки Крим, області, міста Києва, міста Севастополя), Рада адвокатів України, з'їзд адвокатів України. Адвокатське самоврядування здійснюється через діяльність конференцій адвокатів регіону (Автономної Республіки Крим, області, міста Києва, міста Севастополя), рад адвокатів регіону (Автономної Республіки Крим, області, міста Києва, міста Севастополя), кваліфікаційно-дисциплінарних комісій адвокатури (Автономної Республіки Крим, області, міста Києва, міста Севастополя), Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури, ревізійних комісій адвокатів регіонів (Автономної Республіки Крим, області, міста Києва, міста Севастополя), Вищої ревізійної комісії адвокатури, Ради адвокатів України, з'їзду адвокатів України [3].

Модель адвокатського самоврядування у сучасній Україні, запроваджена Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» 2012 р., є результатом євроінтеграційних прагнень держави та відповідає ключовим європейським стандартам. Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» забезпечує незалежність професії адвоката, створює механізми саморегулювання та встановлює чіткі правила для організації адвокатської діяльності. Попри значні виклики, зокрема під час війни, адвокатура України довела свою інституційну стійкість і здатність адаптуватися до нових умов. У складних умовах російсько-української війни органи адвокатського самоврядування зберегли ефективність роботи, підтримали своїх членів та забезпечили реалізацію ключових функцій, не потребуючи зовнішнього втручання з боку держави [4].

Попри позитивну тенденцію розвитку інституту адвокатури та адвокатської діяльності в сучасній Україні питання удосконалення діяльності й правового статусу органів адвокатського самоврядування набувають надзвичайної актуальності, оскільки їх ефективне функціонування обумовлює успішність судової реформи, відновлення довіри громадян до правоохоронних та правозахисних органів. У зв'язку з цим важливим є вивчення і узагальнення історичного досвіду розвитку інституту адвокатури України. Історія адвокатури України складає величезний пласт інформації, яку варто досліджувати та вивчати, а також, виходячи із її аналізу робити висновки про той чи інший період української державності. Така інформація є багатоаспектною, тому потребує наукового аналізу законодавства про адвокатуру, зокрема, про її організацію та адвокатське самоврядування у контексті необхідності створення третейського суду адвокатів [5].

Особливу увагу привертає історико-правовий аналіз правових засад формування та функціонування адвокатського самоврядування у Галичині в складі Австрії та Австро-Угорщини, зокрема діяльності Львівської палати адвокатів (1781–1918 рр.).

У Австрійській імперії тривалий час не існувало організаційної структури адвокатури, вона не була об'єднана в окрему корпорацію, не існувало автономних органів адвокатури, хоча ідея об'єднання адвокатів висловлювалася ще наприкінці XVII ст. У першій половині XVIII ст. адвокати в Австрійській імперії поділялися на двірцевих і судових у Відні; судових у великих центрах – Лінці, Зальцбурзі, Граці; земельних у головних містах провінцій; двірцево-військових у Відні; гірничо-судових та ін. За надводним декретом від 30 січня 1797 р., відрізняли адвокатів у Львові, Тарнові і Станіславі від адвокатів, які працювали в інших місцевостях; перших називали *advocate provinciales*, а решту – *forenses*; були ще *advocati giudiciale*, які представляли права та інтереси своїх клієнтів перед цивільною адміністрацією.

Адвокати *forenses* мали обмежені права щодо участі в справах, зокрема не могли представляти своїх клієнтів у так званих форальних шляхетських судах [6]. Усі адвокати були прикріплені до певних судів, які й здійснювали дисциплінарний нагляд за їхньою діяльністю [7].

У другій половині XVIII ст. під час реалізації політики «освіченого абсолютизму» в Австрійській імперії за імператриці Марії Терезії, а відтак її сина імператора Йосифа II було здійснено низку важливих державних реформ. Значної модернізації вимагав інститут адвокатури, зокрема необхідно було врегулювати положення щодо порядку набуття правового статусу адвоката, визначити організацію і діяльність адвокатури та здійснення адвокатської діяльності в Австрійській імперії. Формування інституту адвокатури, органів адвокатського самоврядування в Австрійській монархії відбувалося відповідно до європейських правових традицій, правових концепцій та законодавства про адвокатуру низки європейських держав. Певний вплив на розвиток інституту адвокатури в Австрійській імперії мали сформульовані відомим французьким адвокатом М. Молло правила адвокатської професії, у яких відносини між адвокатом та клієнтом будувалися на таких засадах: порядність адвоката; добросовісність; чесність; відданість справі; справедливість; корпоративний дух професії [8]. Згідно з австрійським законом про суд від 1 травня 1781 р. до особи, котра мала намір стати адвокатом, висувалися такі умови: наявність вищої юридичної освіти; ступінь доктора права; проходження практики в адвоката і складання іспитів. Окрім цього, кандидат до адвокатури повинен мати незаплямовану репутацію – відсутність боргів, зразкова поведінка в приватному житті тощо. У 1802 р. для кандидатів до адвокатури введено нову вимогу: після проходження стажування в адвоката кандидат мав ще отримати від імператора дозвіл на складання адвокатського іспиту. У 1826 р. було встановлено правило, за яким адвоката допускали до виконання обов'язків лише після прийняття рішення про це міністром юстиції [9].

Значні зміни в розвитку інституту адвокатури в Австрійській імперії відбулися після «Весни народів». Адвокати стали вимагати прийняття закону про адвокатуру, надання їй статусу незалежної і автономної корпорації. Під впливом прогресивних адвокатів та передової частини політиків австрійський парламент 16 серпня 1849 р. вперше прийняв спеціальний закон про адвокатів – Тимчасове положення про адвокатів «*Ustawa prowizoryczna o Adwokatach*». За своєю суттю цей закон регулював основні питання організації та діяльності адвокатури, проте встановлював доволі обмежене самоврядування адвокатури в Австрії [7]. До створення адвокатських палат як самоврядних органів адвокатури важливі питання організації та діяльності адвокатів у Галичині, зокрема надання відпусток, перебування на лікуванні, тимчасового виїзду з місця проживання тощо, вирішував Вищий крайовий суд у Львові.

У Тимчасовому положенні про адвокатів 1849 р. зазначалося, що з числа адвокатів, які мали свої канцелярії на території судового округу земського суду, адвокати мали право створювати адвокатські палати. Це була перша спроба створити орган адвокатського самоврядування. Відповідно до закону від 16 серпня 1849 р. при заснуванні адвокатських палат мав обиратися голова та заступник голови палати, комісари до складу екзаменаційної комісії з прийняття адвокатських екзаменів, а також відділ як виконавчий орган палати. На засіданні адвокатських палат важливим було обговорення найважливіших питань адвокатської діяльності. Вони мали право здійснювати нагляд за дотриманням адвокатами законодавства, честі та гідності адвокатського стану тощо. Наголошувалося на особливо важливій функції палат – розробці законодавчих проєктів з питань діяльності інституту

адвокатури. Дослідники історії адвокатури Галичини одностайно припускали, що такі палати сформовані 1849 або 1850 рр. Проте Львівська палата адвокатів була створена аж у березні 1862 р., відбулися загальні збори адвокатів, що входили до колишнього кола (*gremium*) адвокатів у Львові, на яких й було засновано Львівську палату адвокатів, прийнято статут і порядок (регламент) діяльності палати, обрано її виконавчі органи. Згодом, у 1871, 1882, 1888 і 1908 рр., приймалися нові регламенти діяльності Львівської палати адвокатів. Кожен раз у тексті зазначався рік прийняття попередніх регламентів, що ж стосується Статуту Львівської палати, то він приймався і затверджувався лише раз – 1862 р. [7]. На думку І. Ю. Гловацького, існували певні причини із заgrimкою створення адвокатських палат у Галичині. Однією з найважливіших вважалася політична. Політична ситуації в Австрії після «Весни народів» змінилася не на краще, коли замість обіцянок демократизувати суспільний і державний лад, реально гарантувати права і свободи громадянам, намітилася тенденція реваншу реакційних сил. Відомо, що одним з результатів революції 1848 р. в Австрії було те, що Австрійська монархія змушена була піти на поступки домаганням революційних сил, але прогресивні реформи в країні припинилися з утвердженням неоабсолютизму. Вже у 1853 р. було ліквідовано суд присяжних, обмежувалося право на оскарження судових рішень, суттєво звузилися межі захисту. В судочинстві панував формалізм. За таких обставин, офіційна австрійська влада не поспішала з наданням широких організаційних та правових можливостей для діяльності адвокатів, які були фактично єдиними захисниками простого люду від свавілля влади. Варто погодитися з І. Ю. Гловацьким, що вирішальну роль у створенні Львівської палати адвокатів 1862 р., відіграла згуртованість, одностайність і наполегливість самих львівських адвокатів у організаційному оформленні своєї незалежності та автономії, насамперед, від судової влади.

У середині XIX ст. за кількістю юристів Галичина займала одне з перших місць серед провінцій Австро-Угорщини. Це було пов'язано з загостренням соціально-політичних, економічних та національних суперечностей у Галичині, що сприяло зростанню попиту на юридичні послуги. Особливо це відчувалося у коронному краї Галичини і Володимирії, який був одним із найбільших країв у Австрійській імперії. Галицькі селяни часто судитися із сусідами «за межу» або ж вирішувати справи про «образу гонору» та ін.

Юридична освіта відчиняла двері до адвокатури, нотаріату чи судочинства. Галицька молодь вступала на юридичний факультет Львівського університету, який належав до «дешевих» факультетів, оскільки його студенти могли навчатися вдома, а в університеті лише складали іспити. Крім того, на юридичному факультеті Львівського університету умови навчання були легші, порівняно з іншими факультетами. Тому його студенти могли водночас і заробляти на своє утримання. Деякі студенти під час навчання на юридичному факультеті Львівського університету, не маючи достатньої матеріальної підтримки, допомагали собі репетиторством [10]. Випускники юридичного факультету університету також мали можливість сподіватися на успішну юридичну кар'єру [11]. Значну увагу випускників юридичного факультету Львівського та інших університетів привертала адвокатура. Саме тоді багато українців здобули вищу юридичну освіту у Львівському університеті. Місія українського адвоката сприймалася, насамперед, як натхненного оборонця національних прав рідного народу, що було цілком закономірною відповіддю на тогочасні вимоги суспільства. Особа, яка прагнула стати адвокатом, повинна працювати в адвокатській канцелярії як конципієнт (помічник адвоката). Кандидати в адвокати (конципієнти) не отримували високих заробітних плат, однак

відкриття власної канцелярії вже забезпечувало гідний рівень життя. Доходи залежали від уміння привабити клієнтів та активно вести справи, від кількості успішно вирішених справ у судах, рівня заможності клієнтів та особистих даних адвоката (його популярності та досягнень у громадській діяльності). Щоб стати адвокатом, випускники проходили рік безплатної судової практики в окружному чи крайовому суді, потім шість років самостійної адвокатської практики під патронатом адвоката, який працював у власному адвокатському бюро не менше п'яти років. Після цього можна було готуватися до складення адвокатського іспиту [10]. Екзамен складали у два етапи: на першому (усному) оцінювався рівень теоретичної підготовки, а на другому (письмовому) – вміння скласти процесуальні документи. Оцінку виставляли за підсумком двох етапів. Перескласти іспит дозволялося тільки двічі. В разі провалу обох спроб кандидат назавжди втрачав право бути адвокатом [10]. Склавши успішно іспит на адвоката й доктора права, можна було відкрити власну адвокатську канцелярію. Зі вступом особи до адвокатури на неї відповідним судом заповнювалися так звані кваліфікаційні табелі – короткі дані про особу із зазначенням прізвища, назви юридичного факультету та року закінчення навчання, дати захисту докторату, перерахування відомостей про проходження стажування, характеристика професійного обдарування та здібностей, що проявилися під час стажування, дані про моральність тощо. З часу ж створення адвокатських палат ці табелі складали відділи палат, а на табелях підписувалися президент палати та один із членів відділу або секретар. Саме тому після 1862 р. знаходимо на цих документах помітки: «Табель складено в адвокатській палаті» [7]. Відкриваючи канцелярію, адвокати враховували кількість населення у місті та повіті, досвід попередників. Дехто з них не хотів створювати конкуренцію колегам-українцям. Багато українських адвокатів, зокрема Андрій Чайковський, Іван Макух, Кость Левицький та інші, захищали українців у політичних справах безкоштовно. Станом на 1914 р. у Галичині практикували 70 адвокатів-українців. Але при цьому українці значно поступалися кількістю полякам та євреям і становили близько 5 % адвокатського загалу. 20 % усіх галицьких адвокатів працювали у Львові. Більшість із них зосереджувалася на вулиці Коперника у м. Львові, яка мала славу «адвокатської» вулиці. Українські адвокати відіграли дуже важливу роль для відродження українства у Галичині в складі Австро-Угорщини. Тому більшість дослідників справедливо називають цей період у Галичині «адвокатською добою» [12]. Більшість галицьких адвокатів, насамперед, надавала юридичну допомогу населенню, а, як представники інтелігенції, брали активну участь у громадсько-політичному житті Галичини. Самостійна адвокатська практика гарантувала адвокатам фінансову і певну соціально-правову незалежність. На відміну від суддів і нотаріусів, які належали до державних службовців, адвокати мали право обиратися як послі до Галицького крайового сейму чи австрійського парламенту, де займалися законотворчою діяльністю, а також брати участь у суспільно-політичних та культурних процесах [13].

Українські адвокати XIX ст. формували національну політичну патріотичну еліту в Галичині. Найбільш відомими адвокатами другої половини XIX – початку XX ст., які навчалися на юридичному факультеті Львівського університету, були К. Левицький, Є. Петрушевич, С. Федак, С. Голубович, Є. Олесницький, І. Макух, К. Трильовський, Л. Ганкевич, М. Лагодинський, О. Коссак, Р. Домбачевський, А. Чайковський, О. Надрага, М. Глушкевич, О. Марітчак, В. Старосольський, С. Шухевич та ін. Українські адвокати мали можливість вільно висловлювати свої думки, підвищувати рівень національної свідомості серед населення, наполегливо захищали права рідного народу в умовах чужоземного панування. Як зазначалося,

це була так звана адвокатська доба в розвитку галицького українства, коли кожен з адвокатів на своєму місці закладав власну цеглину у відродження України. Це проявлялося у служінні насамперед своєму народу через належне виконання професійних обов'язків. Адвокати намагалися творити нову правову і національно-політичну реальність, роз'яснювали зміст австрійського законодавства, які відкривали легальні можливості для розвитку національного руху. Можна стверджувати про значний вплив адвокатів на розвиток політично-правової культури українського народу в XIX ст. Адвокати були серед засновників політичних партій, депутатами Галицького крайового сейму та австрійського парламенту, входили до керівних органів політичних партій і громадських організацій. Вони використовували фахові знання і досвід для організації українського представництва в цих інституціях [14].

Важливе значення в організації і діяльності адвокатури в Галичині відіграла Львівська палата адвокатів. Починаючи з 1870-х рр. кількість адвокатів у Галичині помітно зростає: 1868 р. у львівському окрузі їх було 112 осіб, 1870 р. – 154, а 1874 р. – 168 осіб і т. д. Відповідно виникла необхідність контролювати доброчесність роботи адвокатів. У 1862 р. затверджено Статут Львівської палати адвокатів, який складався з 14 параграфів, а Порядок діяльності палати – з 25. У § 1 констатувалося, що Львівську палату створюють усі адвокати, котрі мають адвокатську канцелярію на території Львівського судового округу. Межі повноважень палати визначалися нормою § 4 закону від 16 серпня 1849 р. Відповідно до згаданого Порядку, члени Львівської палати обирали зі свого складу голову і членів відділу, секретаря та комісарів екзаменаційних комісій палати кваліфікованою більшістю голосів, присутніх на загальних зборах палати (§ 17). У випадку повторного голосування, коли жодна кандидатура не набирала необхідної кількості голосів, продовжувалося голосування за кандидатури, які набирали найбільшу кількість голосів. Для обрання комісарів екзаменаційних комісій і секретаря достатньо було простої більшості голосів від присутніх на зборах. Голосування здійснювалося за допомогою карток (§ 18). Обрана особа до органів палати мусила погодитися з таким вибором, відмовитися від нього мав право адвокат лише у випадку, якщо раніше вже обирався на таку ж виборну посаду [7].

Відповідно до Статуту, палата (її відділ) ретельно готувала Загальні збори адвокатів. Питання для розгляду загальними зборами мав право пропонувати відділ після попереднього їх розгляду. З цього правила були два винятки: коли питання для розгляду загальними зборами пропонувало п'ять членів палати або коли питання було нагальним. Однак і тоді загальні збори палати мали проголосувати за внесення цих питань для їх розгляду в порядок денний без попереднього розгляду відділом (§ 23). Голова Палати вів загальні збори, надавав право висловлюватися адвокатам за чергою, а сам не мав права висловлюватися з обговорюваних питань. Цим правом він користуватися лише тоді, коли під час голосування голоси поділялися порівну. Якщо ж він самостійно вносив клопотання про розгляд питання або мав намір взяти участь в обговоренні, то у такому випадку зборами керував його заступник (§ 29). Голова наділявся доволі широкими повноваженнями в частині проведення загальних зборів: тільки йому дозволялося зупиняти промовців, робити їм зауваження у випадку, коли вони говорили не по суті, після двох попереджень позбавляти слова, взагалі перервати або закрити загальні збори, якщо вважав таке за необхідне (§ 30). Для внесення доповнень та змін до Статуту та Порядку діяльності Львівської палати адвокатів, а також для позбавлення права займатися адвокатською діяльністю вимагалось 2/3 голосів не тільки присутніх на зборах, а всіх членів Палати (§ 35). Виконавчим органом Палати був відділ, очолюваний головою. Засідання

відділу були звичайні (чергові) й надзвичайні (позачергові). Останні засідання проводилися з ініціативи голови, або за потреби самим відділом чи у випадку вимоги трьох членів відділу (§ 37). Відділ з питань, які розглядав на своєму засіданні, приймав ухвали. Для правомочності цих ухвал вимагалось голосування за них не менше 4 членів відділу та голови Палати або його заступника. Щодо накладення дисциплінарних стягнень (догани чи попередження) на адвоката, то вимагалось голосування за це 6 членів відділу та голови (§ 39). Прийняті згодом регламенти Львівської палати адвокатів були значно досконалішими, більшими за кількістю параграфів та норм, які регулювали різнобічну її діяльність. Наприклад, Регламент 1888 р. вже складався з 54 параграфів і містив багато розділів, яких раніше не було або про які тільки згадувалося: про бюджет палати, про делегацію відділу, про комісію і референтів палати, про прийом до палати адвокатів, які переходять з інших палат, про державну мову, про канцелярію палати тощо. Кожен регламент як Статут і Порядок 1862 р. затверджувався після його схвалення загальними зборами палати також міністром юстиції [7].

Австрійське положення про адвокатуру 1868 р. вперше закріпило організацію самоврядування й автономію адвокатури, дещо змінило вимоги, які висувалися до осіб, котрі бажали стати адвокатами. Так, установлювалося, що кандидат мав пройти уже семирічну юридичну практику. Складання адвокатського іспиту та наявність ступеня доктора права не були обов'язковими, їх можна було замінити п'ятирічним перебуванням на посаді радника суду.

Адвокатські палати було створено також у Перемишлі, Тернополі, Самборі, Золочеві й Станіславі. Ці палати налічували невелику кількість адвокатів. Приміром, у 1869 р. Тернопільська палата, яка поширювала юрисдикцію на територію Чортківського округу, мала всього 16 адвокатів, а Самбірська палата в 1868 р. – 6 адвокатів. Згодом усі невеликі адвокатські палати об'єдналися із Львівською палатою.

В австрійський період у Галичині також утворено адвокатські ради, які були органами адвокатського самоврядування. На загальних зборах адвокатів, що проводилися в приміщенні Львівської міської ратуші, обиралися: президент Палати – терміном на 3 роки; віцепрезидент – на такий самий строк; прокурор палати; три заступники прокурора; президент дисциплінарної ради; члени відділу палати в кількості 13 осіб; 7 заступників членів відділу Палати; 2 заступники членів дисциплінарної ради; 18 екзаменаторів для прийняття адвокатських іспитів; 15 екзаменаторів для участі в прийнятті іспитів у кандидатів у судді; голова ініціативної комісії; вісеголова цієї комісії; 10 членів ініціативної комісії; ревізійна комісія з 3 осіб; ревізійна комісія для фонду соціальної підтримки й страхування адвокатів із 3 осіб; ревізійна комісія для фонду матеріальної допомоги сиротам і вдовам адвокатів ім. Е. Камінського – з голови і 4 членів комісії [7]. Не дивлячись на те, що українські адвокати не обіймали провідні посади в адвокатському самоврядуванні, але були патріотами, провідниками ідеї визволення українського народу з-під влади австрійського панування, «мозком нації». Вони були не лише правовими захисниками національних інтересів українського народу, а й активними політичними та культурними діячами.

До компетенції Львівської палати відносилося, зокрема питання про дисциплінарну відповідальність адвокатів та ін. Питання дисциплінарної відповідальності врегульовував Статут Львівської палати адвокатів 1862 р., який складався з 14 параграфів, а Порядок діяльності палати – з 25. У липні 1868 р. було затверджено нове «Положення про адвокатуру». Кожен мав право стати адвокатом після виконання всіх встановлених законом вимог, викладених у § 1–7 цього Положення:

австрійське громадянство, право- і дієздатність, юридична освіта і семирічна юридична практика. З прийняттям нового Положення про адвокатуру адвокат ставав представником вільної незалежної професії. Адвокати дістали також свободу вибору і зміни місця перебування резиденції. Введення постійного Положення про адвокатуру в дію призвело до її швидкого росту і в центрі, і в провінціях. Причому кількість адвокатів зростала набагато швидше, ніж населення. Ця тенденція повною мірою проявлялась і в Галичині. Якщо проаналізувати статистичні дані про адвокатів, то у 1876 р. в Галичині було лише 229 адвокатів, а в 1906 – 1 270. У цей час за кількістю адвокатів Галичина посідала перше місце з-поміж усіх австрійських провінцій, де нараховувалося 1 500 адвокатів [7]. Завдяки дотриманню етичних стандартів та дисциплінованості вони користувалися заслуженим авторитетом, що дало їм довіру в українського населення Галичини, яке обирало їх послами (депутатами) австрійського парламенту, Галицького крайового сейму.

Міністерство юстиції Австрії 1 квітня 1872 р. затвердило адвокатський дисциплінарний статут, який передбачав створення при кожній адвокатській палаті дисциплінарної палати, яку обирали всі адвокати палати строком на 3 роки. У своїй діяльності дисциплінарна рада керувалася дисциплінарним адвокатським статутом і власним регламентом, затверджуваним Міністерством юстиції. Види покарань для адвокатів і порядок їх застосування визначалися дисциплінарним статутом. Провини в ньому було поділено на дві групи. До першої входили порушення професійних обов'язків, до другої – поведінка, що ганьбила честь і гідність адвокатського стану. В рішенні дисциплінарної ради мала бути вказівка, в якій саме царині адвокат учинив провину. У дисциплінарному Статуті було встановлено вичерпний перелік дисциплінарних покарань, що застосовували до адвокатів: дисциплінарна догана, штраф до 300 флоринів (згодом – до 600 крон), тимчасове усунення з посади на строк до одного року (для кандидатів – продовження практики на той же строк) і вилучення зі списку адвокатів. Вилученому зі списку адвокатів надавалося право по трьох роках клопотати про поновлення у списку. Дисциплінарне провадження проти адвоката дисциплінарна колегія розпочинала попереднім слідством: допитувала обвинуваченого, інших причетних осіб, проводила допит віч-на-віч тощо.

Отож становлення та модернізація інституту адвокатури в Галичині в складі Австрійської імперії було пов'язано з реалізацією політики «освіченого абсолютизму» за імператриці Марії Терезії, а відтак її сина імператора Йосифа II. Внаслідок цієї політики було здійснено низку важливих державних реформ. Значної модернізації зазнав інститут адвокатури, зокрема було врегульовано положення щодо порядку набуття правового статусу адвоката, визначено організацію і діяльність адвокатури та здійснення адвокатської діяльності в Австрійській імперії. Значним позитивом був вплив на формування інституту адвокатури, органів адвокатського самоврядування в Австрійській монархії європейських правових традицій, правових концепцій та законодавства про адвокатуру низки європейських держав. Позитивні зміни в розвитку інституту адвокатури в Австрійській імперії відбулися після «Весни народів». Під впливом вимог прогресивних адвокатів та передової частини політиків австрійський парламент 16 серпня 1849 р. вперше прийняв спеціальний закон про адвокатів – Тимчасове положення про адвокатів «Ustawa prowizoryczna o Adwokatach». За своєю суттю цей закон регулював основні питання організації та діяльності адвокатури в Австрії. Важливим досягненням в організації і діяльності адвокатури в Галичині було надання права адвокатам на створення органів адвокатського самоврядування, зокрема 1862 р. створено Львівську палату адвокатів. Адвокати ставали представниками вільної незалежної професії, отримали свободу

вибору і зміни місця перебування резиденції та ін. Надання самоврядних прав Галицьким адвокатам демократизувало їхню професійну діяльність, адвокатська діяльність стала незалежною, зокрема від судової влади, отримала широкі самоврядні повноваження і можливості здійснювати суворий корпоративний нагляд за порушення професійних обов'язків та за поведінкою, що ганьбила честь і гідність адвокатського стану. Завдяки ефективній діяльності Львівської та інших палат адвокатів як органів адвокатського самоврядування у Галичині адвокати дотримувалися етичних стандартів та дисциплінованості, зокрема цінували професійну порядність; дотримувалися добросовісності; справедливості, чесності; були відданими справі; підтримували корпоративний дух професії та ін. Дотримуючись цих важливих етичних норм, українські адвокати користувалися заслуженим авторитетом, що дало їм довіру в українського населення Галичини, яке обирало їх послами (депутатами) австрійського парламенту, Галицького крайового сейму. Історичний досвід формування та функціонування адвокатського самоврядування у Галичині в складі Австрії та Австро-Угорщини, зокрема діяльності Львівської палати адвокатів (1781– 1918 рр.) заслуговує і глибокого вивчення, і практичного використання в сучасній Україні.

Список використаних джерел

1. Крижевська О. О. Представництво адвокатом в нотаріальному процесі: актуальні питання. *Сучасні виклики та актуальні проблеми судової реформи в Україні* : матеріали V Міжнар. наук.-практ. конф. (29 жовтня 2021р., Чернівці) / редкол. : О. В. Щербанюктаін. Чернівці, 2021. С. 151.
2. Система органів адвокатського самоврядування в Україні // <https://unba.org.ua/naau>.
3. Про адвокатуру та адвокатську діяльність : Закон України від 5 липня 2012 р. URL: // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text>.
4. Реформувати не можна залишити: адвокатське самоврядування за моделлю 2012 року // <https://unba.org.ua/publications/9883-reformuvati-ne-mozhna-zalishiti-advokats-ke-samovryaduvannya-za-modellyu-2012-roku.html>.
5. Фурса С. Я., Фурса Є. І. Адвокатське самоврядування в Україні та його розвиток. *Серія право*. Вип. 81. Ч. 3. С. 217. URL: // <https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2024/03/34-2.pdf>.
6. Никифорак М. В. Адвокатура на Буковині в період її входження до Австрії. *Науковий вісник Чернівецького університету. Правознавство*. Чернівці, 1997. Вип. 14. С. 70–76.
7. Гловацький І. Ю. Заснування та правовий статус адвокатських палат у Галичині в другій половині XIX ст. *Науковий вісник Львів. держ. у-ту*. 2008. № 2. С. 6–9. URL:// <http://radnuk.info/statti/250-istoriuprava/14978-2011-01-21-03-42-21.html>.
8. Ковальова Я. О. Конфіденційність як фундаментальний принцип адвокатської діяльності. *Сучасні виклики та актуальні проблеми судової реформи в Україні* : матеріали V Міжнар. наук.-практ. конф. (29 жовтня 2021р., Чернівці) / редкол. О. В. Щербанюк та ін. Чернівці, 2021. С. 144.
9. Бойко І. Й. Галичина у державно-правовій системі Австрії та Австро-Угорщини (1772– 1918) : навч. посібник. Львів : ЛНУ ім. Івана Франка 2017. С. 172.
10. Нижанковський З. Суд і адвокати Дрогобича. Дрогобиччина – земля Івана Франка. Нью-Йорк ; Париж ; Сідней ; Торонто, 1973. Т. 1. С. 103, 571–573.
11. Дрогобицька О. Адвокатська доба. Чому в Галичині було найбільше юристів серед провінцій Австро-Угорщини. *Репортер*. URL: <https://report.if.ua/istoriya/advokatska-doba-chomu-v-galychyni-bulo-najbilshe-yurystiv-sered-provincij-avstro-ugorshchyny/> (дата звернення: 12.04.2024).

12. Нахлік Є., Нахлік О. Франків товариш, кореспондент і шанувальник. *Збруч*. URL: <https://zbruc.eu/node/116519> (дата звернення: 12.04.2024).
13. Мисак Н. Галицькі адвокати наприкінці XIX – на початку XX століття: національна ідентифікація і професійна діяльність. Україна-Польща: історична спадщина і суспільна свідомість. 2012. № 5. С. 26–37.
14. Бойко І. Вступне слово про місце і роль видатних випускників юридичного факультету Львівського університету в національній та європейській історії. *Місце і роль видатних випускників юридичного факультету Львівського університету в національній та європейській історії*: збірник матеріалів Міжнародної наукової конференції (м. Львів, 25 квітня 2024 р.) / І. Й. Бойко (голова редколегії), Ю. В. Олійник (відп. секр.). Львів. 2024. Вип. 4. С. 5–13.

References

1. Kryzhev's'ka, O. O. (2021). Predstavnytstvo advokatom v notarial'nomu protsesi: aktual'ni pytannia. *Suchasni vyklyky ta aktual'ni problemy sudovoi reformy v Ukraini* : materialy V Mizhnar. nauk.-prakt. konf. (29 zhovtnia 2021r., Chernivtsi) / redkol.: O. V. Scherbaniuktain. Chernivtsi, 151.
2. *Systema orhaniv advokats'koho samovriaduvannia v Ukraini* // <https://unba.org.ua/naau>.
3. *Pro advokaturu ta advokats'ku diial'nist'* : Zakonu Ukrainy vid 5 lypnia 2012 r. Retrieved from / <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text>.
4. *Reformuvaty ne mozhna zalyshyty: advokats'ke samovriaduvannia za modelliu 2012 roku* // <https://unba.org.ua/publications/9883-reformuvaty-ne-mozhna-zalishiti-advokats-ke-samovryaduvannya-za-modellyu-2012-roku.html>.
5. Fursa, S. Ya., Fursa, Ye. I. *Advokats'ke samovriaduvannia v Ukraini ta joho rozvytok. Seriia pravo, 81, 3, 217*. Retrieved from // <https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2-024/03/34-2.pdf>.
6. Nykyforak, M. V. (1997). Advokatura na Bukovyni v period ii vkhodzhenia do Avstrii. *Naukovyj visnyk Chernivets'koho universytetu. Pravoznavstvo*. Chernivtsi, 14, 70–76.
7. Hlovats'kyj, I. Yu. (2008). Zasnuvannia ta pravovij status advokats'kykh palat u Halychyni v druhij polovyni XIX st. *Naukovyj visnyk L'viv. derzh. u-tu, 2, 6– 9*. Retrieved from // <http://radnuk.info/statyi/250-istoriuprava/14978-2011-01-21-03-42-21.html>.
8. Koval'ova, Ya. O. (2021). Konfidentsijnist' iak fundamental'nyj pryntsyyp advokats'koi diial'nosti. *Suchasni vyklyky ta aktual'ni problemy sudovoi reformy v Ukraini* : materialy V Mizhnar. nauk.-prakt. konf. (29 zhovtnia 2021r., Chernivtsi) / redkol.: O. V. Scherbaniuktain. Chernivtsi, 144.
9. Bojko, I. J. (2017). *Halychyna u derzhavno-pravovij systemi Avstrii ta Avstro-Uhorschyny (1772–1918)* : navchal'nyj posibnyk. L'viv : LNU im. Ivana Franka, 172.
10. Nyzhankovs'kyj, Z. (1973). *Sud i advokaty Drohobycha. Drohobychchyna – zemlia Ivana Franka*. N'iu-Jork ; Paryzh ; Sidnej ; Toronto, 1, 103, 571– 573.
11. Drohobyts'ka, O. Advokats'ka doba. Chomu v Halychyni bulo najbil'she iurystiv sered provintsij Avstro-Uhorschyny. *Reporter*. Retrieved from <https://report.if.ua/istoriya/-advokatska-doba-chomu-v-galychyni-bulo-najbilshe-yurystiv-sered-provincij-avstro-ugorshchyny/> (data zvernennia: 12.04.2024).
12. Nakhlik, Ye., Nakhlik, O. Frankiv tovarysh, korespondent i shanuval'nyk. *Zbruch*. Retrieved from <https://zbruc.eu/node/116519> (data zvernennia: 12.04.2024).
13. Mysak, N. (2012). *Halyts'ki advokaty naprykintsi KhIKh – na pochatku KhKh stolittia: natsional'na identyfikatsiia i profesijna diial'nist'*. *Ukraina-Pol'scha: istorychna spadschyna i suspil'na svidomist'*, 5, 26–37.

14. Bojko, I. (2024). Vstupne slovo pro mistse i rol' vydatnykh vypusknikov iurydychnoho fakul'tetu L'vivs'koho universytetu v natsional'nij ta ievropejs'kij istorii. *Mistse i rol' vydatnykh vypusknikov iurydychnoho fakul'tetu L'vivs'koho universytetu v natsional'nij ta ievropejs'kij istorii* : zbirnyk materialiv Mizhnarodnoi naukovoï konferentsii (m. L'viv, 25 kvitnia 2024 r.) / I. J. Bojko (holova redkohii), Yu. V. Olijnyk (vidp. sekr.). L'viv, 4, 5–13.

LEGAL BASIS OF THE FORMATION AND FUNCTIONING OF THE ATTORNEY SELF-GOVERNMENT IN GALICIA (1781–1918)

Maxym Strygun

*Ivan Franko National University of Lviv,
1, Universytetska Str., Lviv, Ukraine, 79000,
e-mail: maxim.strygun@gmail.com
ORCID ID: 0009-0000-6799-7843*

The article analyzes the legal principles of the formation and functioning of the attorney self-government in Galicia as part of Austria and Austria-Hungary, in particular the activities of the Lviv Bar Association (1781–1918). It is noted that in the second half of the 18th century, during the implementation of the policy of "enlightened absolutism" in the Austrian Empire under Empress Maria Theresa, and then her son Emperor Joseph II, a number of important state reforms were carried out. The institute of the bar required significant modernization, in particular, it was necessary to regulate the provisions on the procedure for obtaining the legal status of an attorney, to determine the organization and activities of the bar and the practice of law in the Austrian Empire. The formation of the institute of the bar, bodies of attorney self-government in the Austrian monarchy took place in accordance with European legal traditions, legal concepts and legislation on the bar of a number of European states. According to the Austrian law on the court of May 1, 1781, the following conditions were imposed on a person who intended to become an attorney: the presence of a higher legal education; a doctorate in law; completion of practice as an attorney and passing exams. It is shown that the formation and modernization of the institute of the bar in Galicia as part of the Austrian Empire was associated with the implementation of the policy of "enlightened absolutism" under Empress Maria Theresa, and then her son Emperor Joseph II. As a result of this policy, a number of important state reforms were carried out. The institute of the bar underwent significant modernization, in particular, the provisions on the procedure for acquiring the legal status of an attorney were regulated, the organization and activities of the bar and the practice of law in the Austrian Empire were determined. A significant positive influence was the influence on the formation of the institute of the bar, bodies of attorney self-government in the Austrian Monarchy of European legal traditions, legal concepts and legislation on the bar of a number of European states. Positive changes in the development of the institute of the bar in the Austrian Empire occurred after the "Spring of Nations". Under the influence of the demands of progressive lawyers and the advanced part of politicians, the Austrian parliament on August 16, 1849, for the first time adopted a special law on attorneys – the Temporary Regulation on Attorneys "Ustawa prawozoryczna o Adwokatach". In essence, this law regulated the main issues of the organization and activities of the bar in Austria. An important achievement in the organization and activities of the bar in Galicia was the granting of the right to attorneys to create bodies of attorney self-government, in particular, in 1862 the Lviv Bar Association was created. Attorneys became representatives of a free independent profession, gained freedom of choice and change of place of residence, etc. The granting of self-government rights to Galician attorneys democratized

their professional activities, attorney activity became independent, in particular from the judiciary, received broad self-government powers and the opportunity to exercise strict corporate supervision over violations of professional duties and behavior that disgraced the honor and dignity of the legal profession. Thanks to the effective activity of the Lviv and other bar associations as bodies of advocate self-government in Galicia, attorneys adhered to ethical standards and discipline, in particular, they valued professional decency; adhered to good faith; justice, honesty; were dedicated to the cause; supported the corporate spirit of the profession, etc. Adhering to these important ethical norms, Ukrainian attorneys enjoyed a well-deserved authority, which gave them the trust of the Ukrainian population of Galicia, who elected them as ambassadors (deputies) of the Austrian parliament, the Galician regional Diet. The historical experience of the formation and functioning of the attorney self-government in Galicia as part of Austria and Austria-Hungary, in particular the activities of the Lviv Bar Association (1781-1918) deserves both in-depth study and practical use in modern Ukraine.

Keywords: legal basis, attorney, attorney activity, attorney self-government, Lviv Bar Association, Austrian Empire, Galicia.

*Стаття: надійшла до редакції 09.03.2025
прийнята до друку 22.05.2025*